

DE DANS VAN DE LIQUID MAN

Götterdämmerung in de Vlaamse Opera in de regie van Ivo van Hove

door Jos Hermans

"Deze Ring wil in beeld en dramaturgie geen illusies creëren maar een reële wereld tonen, waarin Wagners muziek perspectief, diepte en betekenis geeft."

JANINE BROGT, Programmaboek Götterdämmerung, De Vlaamse Opera

PROLOOG. FOTO De Vlaamse Opera

Godzijdank werd de voorspelling waarmee ik mijn Siegfried-recensie vorig jaar beëindigde ook bewaarheid. Dat het productieteam van de Vlaamse Opera tijdens dit laatste luik van de Ring ons met haar grote beeldenboek van de 21^e eeuw om de oren zou slaan en daarbij moeiteloos aansluiting zou vinden met onze tijd, was tenslotte niet zo moeilijk te voorzien. Dat het team ook zou demonstreren uit de gemaakte fouten te hebben geleerd, lag minder voor de hand. Feit is dat deze finale confrontatie met de tetralogie resulteerde in een bijna volmaakte theateravond, als orgelpunt van een zich moeizaam ontwikkelend maar steeds in crescendo verlopend Ring-project. Wie zich herkent in het beeld van de operasnob dat Tom Lanoye schetst in het als notebook vermomde programmaboek, zal allicht weinig problemen ondervinden om opnieuw allerlei ongerijmdheden aan te wijzen ten aanzien van de oorspronkelijke tekst. Wie zich echter openstelde voor de intellectueel prikkelende theatertaal van Ivo van Hove en Jan Versweyveld trof een verrassend heldere dramaturgie aan die uiterst zinvol werkte en naarmate de avond vorderde ook meer en meer zou weten te fascineren. Ditmaal geen spuuglelijke decors of gesjouw met rekvisieten die de muziek voor de voeten loopt maar scenografische oplossingen die zowel esthetisch als effectief zijn en een theatrale ruimte creëren waarin

Wagners muziek zich zonder veel weerhaken kan in nestelen. Het centrale decorelement is een grote videowand. Die zal gedurende de hele voorstelling met beelden worden gevoed vanuit de toverdoos van videast Tal Yarden. Ze zijn illustratief of sfeerscheppend, meestal zijn ze het allebei. Soms maken ze plaats voor een inktik in de gevoelswereld van de personages door middel van live-video. Soms leggen ze dramatische accenten in de voorstelling bijvoorbeeld wanneer Hagen, door van Hove heel sterk getypeerd als de feitelijke regisseur van de gebeurtenissen, met zijn BlackBerry de videowall lijkt te kunnen sturen. In één van haar grote stressmomenten zal Brünnhilde er de stekker uittrekken. Van een overkoepelende loopbrug wordt handig gebruikt gemaakt voor alle personages in transit. Met schuifluiken kan de videowand zonder grote toneelwisselingen in Brünnhildes slaapkamer worden getransformeerd of in een Pakistaanse e-wastefabriek.

Daarmee zitten we midden in de proloog. De Nornen sjouwen er met kabels, ze dragen een hoofddoek en refereren daarmee naar de iconografie van de in oorsprong bedoelde mythologische wezens. Ze blijken ook nog goed te zingen. Daarmee is de eerste klip omzeild en de opmaat gegeven voor een voorstelling die nooit zal vermoeien. Na het ochtendgloren treffen we Siegfried en

DERDE BEDRIJF.TWEEDE TAFEREEL. FOTO De Vlaamse Opera

Brünnhilde aan bij het ontbijt. Als paar beleven ze hun hoogtepunt, als liefdessymbool van de hele wereld simuleren ze de voor de gehele wereldpers gecelebreerde love-in van John Lennon en Yoko Ono in het Amsterdamse Hilton. Je vraagt je af hoe die pers voorbij de vuurkring is geraakt. Maar dat doe je beter niet want het is erg grappig en bovendien één van de best geregisseerde scènes uit de gehele Ring. Een fundamenteel goed zittende encenering kan zich dat soort vrijheden veroorloven en dat zal ze verder ook blijven doen. Maar terwijl Brünnhilde verliefd is op de liefde is Siegfried niet meer te houden. Siegfried wil op avontuur. En dat vindt hij in de glamoureuze wereld van de Gibichungen die hem meteen bedwelmt. Getekend door relatieonbekwaamheid en verveling brengen de Gibichungen hun tijd door in de virtuele wereld van second life. Reclameboodschappen van bier en wodka teisteren de schermen. Hier zit de Ring ons dicht op de hielen. En meteen start een in dramaturgisch opzicht zeer interessante ontwikkeling die, afgaande op het programmaboek, grotendeels op het conto van dramaturge Janine Brogt is te schrijven. Siegfried is niet de zuivere held die slechts door de list van een toverdrank in staat is Brünnhilde te vergeten. Hij is van meetaf aan schuldig aan zijn overspelige situatie en tracht zich via Gutrunne een gedroomde status te verwerven. De vergeetdrank doet er niet toe, ook al krijgt hij die via zijn avatar toegediend. Van Hove ontdoet zich van de vergeetdrank (een flauwe 19^e eeuwse truc!) en even later ook van de Tarnhelm (een even flauwe 19^e eeuwse truc!) en dat heeft een onwaarschijnlijk gunstig effect op de verdere geloofwaardigheid van de gebeurtenissen: Siegfried zal zijn oude liefde ijskoud verkrachten en gedurende het gehele tweede bedrijf zijn overspel moedwillig trachten te verbergen.

Het derde bedrijf is ijzersterk. De flirt van de als dienstmaagden getransformeerde Rijndochters met een op sex belust Siegfried is goed geregisseerd. Wat daarna volgt is een sfeertje van mannen onder mekaar met veel bier en virtuele paaldanseressen op de video. Zoals bekend brengen twee Jupilers het geheugen niet terug. Siegfried heeft die drank ook helemaal niet nodig om zelf tot het inzicht te komen (een zeer wagneriaanse gedachte!) tijdens het re-

laas van zijn leven dat Brünnhilde zijn grote liefde was. Na Hagens laffe moord treedt hij buiten zichzelf en zingt "Brünnhilde, heilige Braut" recht in de camera terwijl het urgentieteam zijn lichaam probeert te reanimeren. De Gibichungen zijn in shock. Daarvan getuigt de live-camera met close-ups van de omstaanders, een mooie verwijzing naar het werk van Patrice Chéreau en Brian Large. Siegfrieds brutale overspeligheid werpt ook een heel ander licht op Brünnhildes slotgezag. Hier hoeft zij zich niet te beklagen over hoe zij en Siegfried werden misleid maar kan zij voluit het gewonde dier zijn dat alles tevergeefs had ingezet op de liefde. Het plaatst haar zelfmoord in het perspectief van een aanvaardbare doodsdrijf. Jayne Casselman doet dat uitstekend in een grootse finale. Grane verschijnt metersgroot op de videowand, het mooiste beeld uit de hele Ring. Haar slotzang ontmaskert de twee live-camera-mensen, die als een eerder storende gimmick het tweede bedrijf hadden doorploegd, als Hugin en Munin, de raven van Wotan. Mooier nog: wanneer Brünnhilde Wotan ten afscheid kust in de camera ontstaat een spiegelend moment met de finale van die Walküre. Grote klasse! Deze Brünnhilde heeft geen hoogdravende verlossingsambities voor de wereld maar ruimt plaats voor iets nieuws. Zij geeft zich over aan de ultieme spuit, het absolute tegendeel van een heroïsche dood. Door de uitvergroete video-uitbeelding levert dat verrassend genoeg een indringend theateraal gebaar op. De slotscène, geboetseerd naar het voorbeeld van de geïmproviseerde hulp ontstaan tijdens de Katrina-ramp, lijkt iets teveel op de multiculturele camping van een zomerfestival om echt indruk te maken. Na 4000 gigabyte zijn de beelden op en valt het doek.

Zulke geslaagde interpretatie had zangers voor het grootste formaat verdient. Sarah Fulgoni is te onervaren om echt indruk te maken als Waltraute. Werner Van Mechelens spel doet hyperkinetisch en geforceerd aan. Heel anders is zijn zoon Hagen, de kwade genius wiens ijzige berekening door Attila Jun voortreffelijke gestalte krijgt. Hij zingt geen vlekkeloos parcours maar de roldentificatie is uitstekend en merkbaar sterker dan zijn vorige passage als Hunding. Alle grote nummers "Hier sitz ich zur Wacht" en de "Männnerufe" krijgen echt dramatisch profiel. Jayne

DERDE BEDRIJF. DERDE TAFEREEL. FOTO De Vlaamse Opera

Casselmann als Brünnhilde doet het uitstekend als actrice. Zowel de meisjesachtig verliefde vrouw als de tragische heldin gaan recht naar het hart. Daardoor kan ze haar manifest onvermogen om vocaal op hoog niveau te presteren gedeeltelijk compenseren. Gunther was vocaal zeer goed uitbesteed aan Robert Bork. Lance Ryan herhaalde zijn uitstekende prestatie van Siegfried. Net als Ivan Törzs die ons nooit zal doen geloven dat de Berliner Philharmoniker in de orkestbak zit maar de scène daadkrachtig en effectief wist te ondersteunen.

Zal deze Ring des Nibelungen een second life worden gegund? Ik hoop van wel, maar dan moet de Vlaamse Opera de moed hebben om Das Rheingold volledig te herwerken en betere scenografische oplossingen te verzinnen voor de soms onaantrekkelijke decors in Die Walküre en Siegfried. Dan zou de Vlaamse Opera inderdaad operageschiedenis kunnen schrijven. Kan dit de reden zijn waarom een complete cyclus niet in de plannen staat van de nieuwe intendant?

GÖTTERDÄMMERUNG

Vlaamse Opera, Gent, 6 juli 2008

Siegfried **Lance Ryan**

Brünnhilde **Jayne Casselman**

Gunther **Robert Bork**

Christina Niessen **Gutrune**

Hagen **Attila Jun**

Alberich **Werner Van Mechelen**

Waltraute/Erste Norn **Sara Fulgoni**

Flosshilde/Zweite Norn **Corinne Romijn**

Woglinde **Hendrickje Van Kerckhove**

Symfonisch orkest van de Vlaamse Opera

o.l.v. **Ivan Törzs**

Regie **Ivo van Hove**

Scenografie & licht **Jan Versweyveld**

Kostuums **Ann D'Huys**

Video **Tal Yarden**